

O'ZBEKISTONDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNI TAQDIM ETISHDA XALQARO STANDARTLARGA O'TISH

N.J.ABDULLAYEVA

*Toshkent moliya instituti "Budget hisobi va
g'aznachilik ishi"*

kafedra katta o'qituvchisi

abdullayeva9383@gmail.com@mail.ru

CH.A.JABBAROVA

*Toshkent moliya instituti "Byudjet hisobi va
g'aznachilik ishi" kafedra katta o'qituvchisi*

jabbarova1984@gmail.com

*[https://doi.org/10.47689/STARS.univer-
sity-5-pp91-94](https://doi.org/10.47689/STARS.university-5-pp91-94)*

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistonda moliyaviy hisobotlarni taqdim etishda xalqaro standartlarga o'tish tartibi va shu orqali hisobotlardagi aniqliklarni, asoslanganlikni ta'minlash, turli xil huquqbuzarliklarning oldini olish, daromadlar va xarajatlar ta'siri xolisligi, o'ziga xos xususiyatlari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: buxgalteriya hisobi, moliyaviy hisobot, xalqaro standartlar, daromad, xarajat, majburiyat, Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS), joriy majburiyatlar, uzoq muddatli majburiyatlar, raqamli iqtisodiyot.

Kirish. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4611-sonli qarorida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishni jadallashtirish, xorijiy investorlarni zarur axborot bilan ta'minlash va xalqaro moliya bozorlariga kirish imkoniyatlarini kengaytirish, shuningdek, hisob va audit sohalari mutaxassislarini xalqaro standartlar bo'yicha tayyorlash tizimini takomillashtirish masalalariga alohida to'xtalib o'tilgan. Bundan tashqari ushbu qarorda aksiyadorlik jamiyatlari, tijorat banklari, sug'urta tashkilotlari va yirik soliq to'lovchilar toifasiga kiritilgan yuridik shaxslar 2021-yil 1-yanvardan boshlab moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida buxgalteriya hisobi yuritilishini tashkil etishi hamda moliyaviy hisobotni ixtiyoriy ravishda xalqaro standartlarga muvofiq tayyorlaydigan tadbirkorlik sub'yektlari buxgalteriya hisobining milliy standartlari bo'yicha moliyaviy hisobot taqdim etishdan ozod etilishi nazarda tutilgan[1]. Shuningdek, bu harakatni yurtimizda xalqaro standartlarga o'tishdagi asosiy qadamlardan biri bo'ldi desak mubolag'a bo'lmaydi. Shu bilan birga, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini sifatli qo'llash uchun ushbu soha mutaxassislarini tayyorlash bo'yicha jahonning muvaffaqiyatli tajribalarini ommalashtirish, shu jumladan buxgalteriya hisobi va audit sohasida qayta tayyorlash

¹ Nilufar A. YANGI O'ZBEKISTONDA MOLIYA-BANK SOHASINING ISTIQBOLINING BELGILASH YO'LLARI //BARQA-RORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – T. 2. – №. 3. – C. 51-54.

Abdukarimovich O. A. Budget organizations formation and improving accounting for out-of-budget budgets //International Journal of Advanced Science and Technology. – 2020. – T. 29. – №. 8. – C. 11-16.

va malaka oshirish bo'yicha nodavlat ta'lim tashkilotlari (Sertifikatlangan diplomli buxgalterlar xalqaro assotsiatsiyasi - ACCA) va boshqalar bilan o'zaro hamkorlikni kengaytirish kabi mulohazali fikrlar ko'rib chiqilgan. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishni jadallashtirish maqsadida yurtimizdagi har bir moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirishda "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari bo'yicha moliyaviy hisobot" fanini muvaffaqiyatli topshirganligi to'g'risida hujjatga yohud "Sertifikatlangan xalqaro professional buxgalter (CIPA)", "Sertifikatlangan diplomli buxgalter (ACCA)", "Sertifikatlangan jamoatchi buxgalter (SBR)" va "Xalqaro moliyaviy hisobot bo'yicha diplom (DipIFR)" sertifikatlaridan biriga ega buxgalterlar ishtirokini taminlash ilgari surilgan[1].

Moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlari haqida so'z yuritar ekanmiz, buxgalteriya hisobi va uning vazifasi, moliyaviy hisobot haqida qisqacha to'xtalib o'tsak. Buxgalteriya hisobi malum bir firma yoki korxona to'g'risidagi moliyaviy ma'lumotlarni ushbu firma faoliyatiga qiziquvchi foydalanuvchilar (investor, aksioner, soliq organlari)ga hisobot shaklida yetkazib beruvchi tizim hisoblanadi. Uning asosiy maqsadi ushbu foydalanuvchilarni ma'lumotga bo'lgan ehtiyojini kam sarf-harajat bilan qondirishdir. Shu bilan birga foydalanuvchining olgan nafi ketgan xarajatlardan ustun bo'lishi lozim[2]. Bu buxgalterlar ishidagi asosiy jihat hisoblanadi.

Moliyaviy hisobot – ma'lum davr davomida amalga oshirilgan moliyaviy operatsiyalar to'g'risidagi ma'lumotlar majmui hisoblanadi. Bunga qisqacha qilib quyidagi misollarni keltirish mumkin.

Metodologiya. Buni xuddi ishga kirmoqchi bo'lgan odamning shaxsiy varaqasiga o'xshatish mumkin. Ishchi haqidagi ma'lumotlarni uning shaxsiy varaqasi orqali bilib olish mumkin bo'lganidek, moliyaviy hisobot orqali ham korxona yoki firmaning faoliyati haqida bilib olish mumkin. Yana bir misol qilib kundalikni aytish mumkin. Kundalik egasi unga kunlik qilgan ishlarini yozib boradi va bir yildan so'ng shu kundalik orqali kishining yil davomida qanday ishlar bilan band bo'lganligini bilish mumkin. Moliyaviy hisobot ham firmaning yil davomida qanday operatsiyalar amalga oshirganligi to'g'risida ma'lumot beradi. Moliyaviy hisobot buxgalteriya hisobi va firmaning asosiy elementi ekanligini bilgan holda, uni keng qamrovli bo'lishi uchun xalqaro standartlarga o'tkazish lozim.

Natija. Yuqoridagi qarorlar va yurtimizda o'tkazilayotgan islohotlarga tayangan holda buxgalteriya hisobining ilmiy standartlaridan xalqaro standartlarga asta-sekinlik bilan o'tib kelinmoqda. Bunga asosiy sabab moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari butun jahonda moliyaviy hisobot standartlarining yaqinlashishida, kelishuvida va yanada yaxshilanishida muhim rol o'ynaydi va ko'pchilik mamlakatlarda hisob va hisobotga qo'yiladigan milliy talablar uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Hozirgi vaqtda turli aksiya egalari va boshqa foydalanuvchilar uchun tayyorlanayotgan moliyaviy hisobotlarda mamlakatdan mamlakatga o'tib borayotgan, ba'zi hollarda bir mamlakatdagina foydalaniladigan buxgalterlik qonun va qoidalari ishlatilmoqda. Ya'ni hisobot tuzuvchi o'zining mamlakatidagi standartlarga¹ ayrim hollarda foydalanuvchi (aksioner) mamlakatidagi standartlargagina muvofiq hisobot tuzadi. Bu esa hisobotning qator funksiyalarini cheklab qo'yadi.

¹ Javdatovna A. N. FOREIGN EXPERIENCE IN ACCOUNTING AND CONTROL OF FIXED ASSETS IN THE PUBLIC SECTOR //ResearchJet Journal of Analysis and Inventions. – 2021. – T. 2. – №. 4. – C. 1-5.

Xulosa. Bugungi kunda dolzarb islohotlardan biri moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini va ilg'or xorijiy tajribalarni, sohaga doir jahon adabiyotlari va hujjatlarini o'rganish hamda ularni mamlakatimiz iqtisodiyotining xususiyatlarini hisobga olgan holda joriy qilishdan iborat bo'lsa, shunday islohotlardan yana biri iqtisodiyotni raqamlashtirishdir. Bu holatning noqulayligi shundaki, moliyaviy hisobotdan foydalanadigan investorlar va boshqa foydalanuvchilar hisobotni tahlil qilish jarayonida uning turli standartlarga binoan tuzilganligi tufayli qo'shimcha xarajatlar qilishiga to'g'ri keladi. Ular hisobotlar mazmunida chalkashliklarga duch kelishlari ham mumkin. Ushbu jarayon bilan bog'liq holda kapitalning jahon bozorida erkin raqobati yomonlashishi, kompaniyalar esa mablag'larini saqlash bo'yicha ko'plab xarajatlar qilishiga to'g'ri keladi. Eng asosiysi, turli mamlakatlar uchun turlicha foyda miqdori ko'rsatilishi oqibatida buxgalterlik hisobotlariga ishonch yo'qoladi. Bunga quyidagi xolatni misol qilib keltirish mumkin: Yangi texnika sotib olgan odam uning imkoniyatlaridan to'liq foydalana olmaydi, yoki texnikaning imkoniyatlari haqida to'liq ma'lumotga ega bo'lmagan inson bu texnikani sotib olmaydi. Ba'zi hollarda texnikani sotib olishni kechiktirishi mumkin. Shunday ekan, moliyaviy hisobotning jahon standartlariga mos bo'lishi investorning turli to'siqlarsiz korxona to'g'risida ijobiy fikrga kelishi yoki to'g'ri qaror qabul qilishida muhim o'rin egallaydi. Shu jihatlari bilan xalqaro standartlarning bizga moslashuvini yanada jadallashtirish va yengillashtirishimiz mumkun.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1.O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi.– www.lex.uz O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.

2.Международные стандарты финансовой отчетности: Издание на русском языке М.: ASKERI - ASSA, 2016.

3.О.В. Плотникова Теория обязательств в бухгалтерском учете. Бухгалтерский учет и статистика. 2013 vsplotnikov@yandex.ru

4.Бухгалтерский учет: учебник / под ред. Я.В. Соколова. (2-е изд., перераб. и доп. М.: ТК Велби; изд-во «Проспект», 2008).

5.Дружиловская Т.Ю., Учет обязательств организаций: проблемы и пути решения // Бухгалтерский учет в издательстве и полиграфии 4 (2016) 35–41.

6.Международный стандарт финансовой отчетности (ИАС) 37 «Резервы, условные обязательства и условные активы» (ред. от 26.08.2015)

7.Nilufar A. YANGI O'ZBEKISTONDA MOLIYA-BANK SOHASINING ISTIQBOLINING BELGILASH YO'LLARI //BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – T. 2. – №. 3. – C. 51-54.

8.Abdukarimovich O. A. Budget organizations formation and improving accounting for out-of-budget budgets //International Journal of Advanced Science and Technology. – 2020. – T. 29. – №. 8. – C. 11-16.

9.Javdatovna A. N. FOREIGN EXPERIENCE IN ACCOUNTING AND CONTROL OF FIXED ASSETS IN THE PUBLIC SECTOR //ResearchJet Journal of Analysis and Inventions. – 2021. – T. 2. – №. 4. – C. 1-5.

10.Луговской Д.В., Абросимова Ю.А. Финансовые обязательства как элемент финансовой отчетности: вопросы классификации и оценки // Международный бухгалтерский учет. 2014. № 1. S. 8–15.

- 11.A.J.Tuychiev. Majburiyatlar buxgalteriya hisobi va tahlilining nazariy metodologik muammolari. Dissertatsiya. i.f.d. – Toshkent. 2011.
- 12.Maxmudov S. Aktsiyadorlik jamiyatlarida majburiyatlar hisobi va tahlilini takomillashtirish. Iqt.fan.nom. dis. ...avtoref. – Toshkent: 2006. -22 b.
- 13.Tashnazarov S.N. Korxonalar majburiyatlarini buxgalteriya balansida aks ettirishni takomillashtirish. // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalari. - Toshkent, 2016. - №5. B.1-10. (08.00.00; №10).
- 14.F.Sh.Ochilov Majburiyatlar hisobi va auditini takomillashtirish PhD dis. – Toshkent. 2021.
- 15.Wan Madznah Wan Ibrahim va Mohd Rizal Palil –Fundamentals of business accounting Oxford university Press, 2014; 54-bet